

Manca Plazar

UREDITEV ORNITOLOŠKEGA REZERVATA V
ŠKOCJANSKEM ZATOKU

Projekt obravnava območje Škocjanskega zatoka pri Kopru kot redke ekosistem polsolanega močvirja. Cilj je ureditev zeleno-vodnega pasu okoli mestnega jedra Kopra in ornitološkega rezervata v Škocjanskem zatoku. Ureditev naravnega parka v urbaniziranem obalnem pasu poskuša ustvariti trajnosten, uravnotežen urbano - krajinski mozaični sistem. Pri ureditvah so uporabljeni obstoječi prostorski členi in ohranjeni obstoječi biotopi, da je poseganje v naravne procese in prostor čim manjše.

Škocjanski zatok, s kopnim obdano morje, je nastal kot posledica človekovih posegov v naravno okolje, z zasipanjem plitve obalne lagune in gradnjo Luke Koper (Tonin, 1993).

Območje Škocjanskega zatoka predstavlja neurejeno, onesnaženo območje ob starem mestnem jedru. Vanj segata mrtva rokava Badaševice in Are, preko umetnega preliva pa je povezan z morjem (Jarnjak, 1996). Pogled s celine proti mestnemu jedru in Luki je neprijazen, saj vidimo napol zasuto močvirje in za njim smetišče, skladišče in parkirišče tovornjakov.

Zatok sodi med mokriščne ekosisteme, ki so temeljnega pomena za varovanje integritete vodnega cikla in biološke pestrosti. V vodnem ciklu so prav mokriščni ekosistemi: poplavne ravnice, sladkovodna močvirja in ustja rek osnovnega pomena. Sodijo med "kritične ekosisteme", ki jih je v primeru degradacije ali uničenja treba povrniti v stanje, podobno prvotnemu. Njihova gospodarska in ekološka vrednost je zelo visoka, saj predstavljajo območja velike biološke pestrosti, filtrirajo onesnaževalce, vzdržujejo raven podtalnice in pomagajo vzdrževati ravnotežje pri spremembah v vodnem režimu. Škocjanski zatok sodi tudi med območja izredne biološke pestrosti. Razvil se je v brakično močvirje, enega najredkejših in najbolj ranljivih habitatov z veliko pestrostjo rastlinskih in živalskih vrst. Zatok spada med ornitološko najpomembnejša področja v celi Sloveniji. Ptice ga uporabljajo kot prezimovališče, selitveno postajo in gnezdišče (Makovec et. al., 1993; Škornik et. al., 1990; Sovinc, 1996; Škornik, 1990).

Ureditev ornitološkega rezervata v Škocjanskem zatoku, ki ga predlaga projekt, bi primerno razrešila večino danes obstoječih težav v prostoru. Škocjanski zatok kot naravni park vključuje v zeleno vodni pas, ki obdaja staro mestno jedro Kopra. Naravni park bi postal področje za sprostitve napetosti, ki nastajajo ob neskladnih dejavnostih v okolici zatoka. Park bi nudil lep pogled z okoliških gričev ter s ceste in železnice, ki pripeljeta v Koper. Vtis o mestu bi bil tako mnogo bolj prijeten in zanimiv, saj bi bil Koper s te strani videti kot

Prikaz ureditve ornitološkega rezervata.
Scheme of the ornithological reserve's arrangement.

otok. Z ureditvijo rezervata bi očistili Badaševico, Aro in preliv z morjem, poglobili in očistili bi dno zatoka in odstranili smetišče ob robu vodne površine. Kot številna obalna močvirja bi tudi Škocjanski zatok ob primerni ureditvi deloval kot ogromna naravna čistilna naprava.

Osnovni namen naravnega rezervata je zaščita biološke pestrosti, rastlinskih in živalskih vrst. Skladno s tem mora biti naravni park netržno in neturistično usmerjen. Z upoštevanjem tega bi lahko vanj vnesli tudi druge programe. Naravni park bi poleg osnovne pridobil tudi informativno, izobraževalno, vzgojno in rekreacijsko vlogo. Območje bodočega naravnega rezervata leži tik ob starem mestnem jedru in ga lahko obogati tudi programsko, saj je v samem mestnem jedru in okoliških naseljih le malo urejenih parkovnih površin, zaradi prisotnosti Luke v samem mestu pa je okrnjen tudi stik prebivalcev z morjem. Naravni rezervat bi lahko deloval kot alternativna oblika mestnega parka. S tem bi se bivalna kultura mesta povišala. V parku bi prebivalci mesta in okoliških naselij opazovali in spoznavali močvirsko in solinsko rastlinstvo in živalstvo, redke in ogrožene ptice ter ostalo značilno submediteransko vegetacijo. Večina prebivalcev je na Koprsko priseljenih in ne poznajo značilnih močvirskih krajinskih elementov, s katerimi bi se lahko seznanili ob izletih v park in tako pridobili tudi nov odnos do krajine in dediščine. Opazovalna pot skozi rezervat bi lahko delovala kot sprehajališče, v delu rezervata bi v umetno mlako naselili čim več tipičnih predstavnikov rastlinstva in živalstva, kot zanimivost bi uredili ogrado s konji ali oslički.

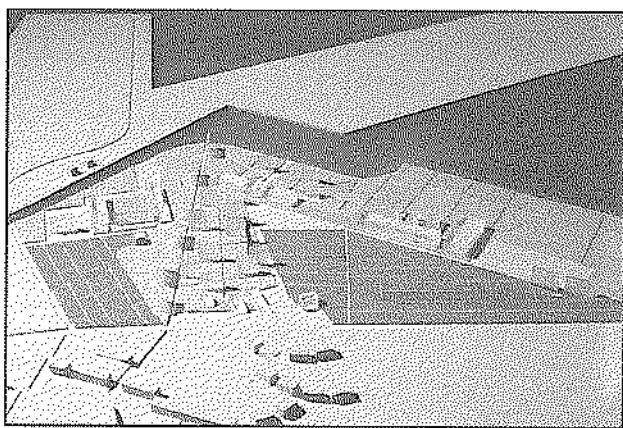
Vsi posegi v zatok, ki jih predvideva ureditev ornitološkega rezervata, so kar najmanjši in se omejujejo na dopolnjevanje obstoječe prostorske sheme ter iskanje novih povezav in vzorcev znotraj nje same. Pri načrtovanju rezervata so bili uporabljeni obstoječi prostorski členi in ohranjeni obstoječi biotopi, zaradi čim manjšega poseganja v naravne procese. Vsi habitati so

oblikovani z nasipi, kanali, lužami, poloji in trstičjem.

Poloji so nekaj centimetrov visoke muljaste sipine. Tu ptice gnezdijo in nabirajo hrano. Da bi bili pred vetrovi in valovi kar najbolje zaščiteni, so razčlenjeni v smeri brezvetrja. Luže ležijo v smeri največjega zatišja vetrov. Nagnjene so pod kotom 75° glede na smer najpogostejšega pihanja, kar pomeni tudi smer nagiba trsja, ki tako luže delno zakrije in še dodatno zaščiti pred vetrom. Kanali ležijo v smeri najmočnejšega juga. Ta smer zagotavlja hitro namakanje in prelet. Tudi trstičje zaradi vetra raste v isti smeri, kar zagotavlja minimalno zaraščenost in odprtost kanalov. Rob trstičja nudi pticam hrano in predvsem zavetje, zato je prav tako kot luže za gnezdenje razčlenjen v smeri brezvetrja.

V Škocjanskem zatoku so urejeni štirje različni habitati, ciljno usmerjeni k določenim vrstam ptic kot gnezdišča, prezimovališča ali selitvene postaje. Braškično močvirje in izlivi rek predstavljajo veliko sklenjeno vodno površino. Ustje reke Badaševice je urejeno kot sanitarno močvirje, zasajeno s trsem, ki deluje kot čistilna naprava za organske odplake in težke kovine. Plitvine in poloji ležijo v odprti vodni površini in predstavljajo izoblikovanost dna, ki se dvigne nad pas plimovanja. V nadomestnem biotopu trstičje, značilno za zatok, raste v dveh oblikah: v okoli 20 metrov širokih pasovih in ob kanalih. Sladkovodno močvirje leži na Bonifiki, depresijskem območju med trstičjem in rečico Aro, zaradi že prej obstoječe mreže kanalov, ki pomagajo uravnati vodni nivo močvirja.

V naravnem rezervatu so urejeni tudi naravovarstveno središče, opazovalne poti in opazovalnica. V sklop sodijo še preletovalnica za divje ptiče, ograda za konje in mlaka kot živa maketa rezervata, namenjena predvsem ogledu šolskih skupin.

Preureditve območja nekdanje bolnišnice v Ankaranu z vnosi programov Luke Koper, slovenske vojske in primorske univerze.

Rearrangement of the area of the former Ankaran hospital with entries of the programmes made by the Port of Koper, Slovene Army and the Primorska University.

Mateja Kaudek in Martina Tomšič

OBMOČJE NEKDANJE BOLNIŠNICE ZA TUBERKOLOZNE BOLNIKE V ANKARANU

Osnovni namen naloge je bilo preoblikovati in oživiti razvrednotene prostore ob morju v območju nekdanje bolnišnice za tuberkulozne bolnike v Ankaranu. Na severu območje omejuje cesta Bivje - Ankaran - Lazaret, na jugu morje, na vzhodu luška napajalna cesta in na zahodu stranska cesta proti Sv. Katarini.

Tako kot v večjem delu slovenskega obalnega pasu sta tudi tu v ospredju problema intenzivne urbanizacije obale in propadanje naravnih in kulturnih spomenikov. Obenem se s širjenjem Luke vse bolj zmanjšuje del dostopnega obalnega pasu. Za to območje obstajajo ureditveni načrti, ki predvidevajo v zalivu ureditev še tretjega pomola ter namestitve centra slovenske vojske v nekdanji ankaranski bolnišnici. Posledica tega bo pretvorba obravnavanega prostora v nadzorovano območje in s tem zaprt prost dostop do morja kot splošne javne dobrine.

Park pod cesto Bivje - Ankaran, ki je nastal v začetku tega stoletja v sklopu zdraviliških objektov, predstavlja eno največjih parkovnih ureditev v območju občine Koper. Kljub izredni dendrološki pestrosti ostaja park, kakor tudi arhitekturno edinstveni objekti nekdanje bolnišnice v njem, prepuščen času. Z zasipavanjem morja je poleg tega prostor izgubil svojo glavno kvaliteto - stik z morjem.

Ob upoštevanju programa in usmeritev, izdelanih za obravnavano območje tretjega pomola, sva predvideli posege, ki bi na novo ovrednotili izginjajoče kvalitetne prvine v prostoru. Pri razvrščanju programov sva upoštevali kriterije sorodnosti, različne introvertiranosti in predvsem primernosti prostorskih danosti za posamezen program: tako programu Luke ob reguliranem kanalu sledi program centra slovenske vojske, kampus v objektih nekdanje bolnišnice ter program primorske univerze ob JZ robu parka. Pri oblikovanju nove prostorske zasnove je imel pomembno vlogo obstoječi kanal; z njegovo regulacijo sva oblikovali ločnico med Luko in ostalim območjem, z razširitvijo njegovega ustja pa omogočili dostop plovil do centra slovenske vojske ter vpliv morja globlje v naravno zaledje. Nov pomol Luke sva oblikovali glede na določila danega prostora: ob potrebi po dodatnih operativnih površinah sva predvideli njegovo širitev v zaledje. Center slovenske vojske sva zasnovali kot vase usmerjen sistem posameznih stavbnih blokov, objekt stare bolnišnice sva namenili kampusu, v obstoječih obcestnih stavbah pa sva predvideli javni program, ki bi služil univerzi in naselju Sonček. Tretjo univerzo z vsemi ustreznimi športnimi površinami sva umestili ob JZ robu parka in ga na ta način vključili v širši program kot sestavni del javnih površin, pri njegovi krajinski ureditvi pa sva upoštevali